

Ο
ΜΑΡΙΟΥΣ ΖΑΚΟΜΠ
ΚΑΙ ΟΙ
ΙΛΛΕΓΚΑΛΙΣΤΕΣ

MARIUS JACOB

ΔΑΙΜΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

...οι "ιλλεγκαλιστές"

*"Ο μπατσος με συνελαβε εν ονοματι του νομου, εγω τον μαχαιρωσα εν ονοματι της ελευθεριας. Οταν η κοινωνια σου αρνειται το δικαιομα να υπαρχεις, πρεπει να το παρεις μονος σου(...)
Ζητω η Αναρχια! Ζητω η Κοινωνικη Επανασταση! Αχ, αν ελευθερωθω ποτε, θα σας τιναξω στον αερα."*

(Κλεμάν Ντυβάλ -ιλλεγκαλιστης αναρχικος και επαγγελματιας ληστης- απευθυνομενος στους δικαστες μετα την θανατικη του καταδικη το 1886)

Τα τελη του 19ου αιωνα βρισκουν την Γαλλια να συνταρασσεται απο τις βομβες και τις δολοφονικες επιθεσεις των ατομικιστων τερροριστων (Βαγιαν, Ανρυ, Ραβασολ κ.α.) που φερνουν ριγη στους αστους και μονο στην θυμψη των υπεροχων ημερων της Κομμουνας. Ηταν εξαλλου αυτες ακριβως οι ενεργειες που αποτελεσαν "...το κουδουνισμα που εβγαλε το γαλλικο προλεταριατο απο την κατασταση εξουθενωσης που το ειχε βυθισει η σφαγη της Κομμουνας." (Ρομπέρ Λουζόν). Ταυτοχρονα και παραλληλα εξελισσεται ενα αλλο ρευμα δρασης, μια διδυμη μορφη της ιδιας προλεταριακης επιθεσης: οι λεγομενοι "ιλλεγκαλιστες" (το οποιο -αδοκιμα- μεταφραζεται ως "παρανομιστες"), οι οποιοι επιλεγουν να χτυπησουν τους αστους εκει που κρινουν πως πραγματικα πονανε. Στοιχος τους λοιπον τα πορτοφολια των αστων, τα χρηματοκιβωτια τους, οι τραπεζες τους, τα κοσμηματα και τα εργα τεχνης τους.

Ολοι σχεδον οι ιλλεγκαλιστες ειναι στρηνερικοι Ατομικιστες αναρχικοι που με αφητηρια την αρνηση της εξευτελιστικης μισθωτης εργασιας, βρισκουν τον τροπο να εκφρασουν το ταξικο τους μισος επαναδιανεμοντας τον πλουτο των αστων. Γνωστοτεροι ιλλεγκαλιστες υπηρξαν ο Κλεμάν Ντυβάλ, ο Μαριούς Ζακόμπ και βεβαια η "συμμορια Μπονό". Ληστευοντας μονο τους πλουσιους και ιδιαιτερα ικανοι στο να ξεφευγουν απο τους μπατσους και να πραγματοποιουν παρατολμες ενεργειες, αγαπηθηκαν απο τους προλεταριους γινομενοι κατα καποιο τροπο "λαϊκοι ηρωες" της εποχης τους και παιρνοντας διαστασεις δρυλου.

Ο Μαριούς Ζακόμπ γεννηθηκε απο γονεις προλεταριους το 1879 στην Μασσαλια. Απο πολυ μικρος μπαρκαρε στα καραβια. Στα 16 του χρονια επιστρεφει στην Γαλλια εχοντας ήδη μυηθει στις επαναστατικες αναρχικες ιδεες. Ειναι η εποχη της "προπαγανδας με την δραση" και φυσικα ο Ζακόμπ δεν θα μπορούσε να μεινει απεξω. Λογω της απειριας του ομως πεφτει στην παγίδα ενος ασφαλιτη και συλλαμβανεται με εκρηκτικα στην κατοχη του. Βγαινοντας απο την φυλακη, ληστευει μαζι με δυο αλλους αναρχικους ενα ενεχυροδανειστηριο. Μετα απο ενα χρονο συλλαμβανεται στην Τουλον, φυλακιζεται αλλα σχεδον αμεσως δραπετευει και περναι στην παρανομια.

Το 1900 ο Ζακόμπ και πολλοι αλλοι αναρχικοι ιλλεγκαλιστες σχηματιζουν μια ομαδα ειδικευμενη στις διαρρηξεις. Η συμμορια ειχε την βαση της στο Παρισι

αλλά δρούσε σε όλη την Γαλλία καθώς και στο Βελγίο και την Ιταλία. Ήταν επαγγελματικά οργανωμένη και χωρισμένη σε τρεις τομείς: τους ανιχνευτές που γυρζαν από πόλη σε πόλη εντοπίζοντας τους στοχούς και συλλέγοντας πληροφορίες, τους διαρρηκτές που πραγματοποιούσαν την ενεργεία και τέλος αυτούς που ρευστοποιούσαν τα κλοπμαία. Τα περισσότερα μέλη είχαν συμφωνήσει και έδιναν το 10% των "εισπραξιών" σε αναρχικά έντυπα και ομάδες. Ληστεύαν αποκλειστικά τα "κοινωνικά παρασιτά", όπως έλεγαν. Δηλαδή αστούς, παπαδες και στρατιωτικούς. Πραγματοποίησαν 106 κλοπές αποκομίζοντας 5.000.000 φραγκα, ποσό τεραστιο για εκείνη την εποχή ενώ δεν ήταν λίγες οι φορές που φευγοντας από την βύλλα που μόλις είχαν ληστεύει την πυρπολούσαν σαν πράξη εκδίκησης προς τους αστούς. Όλοι τους άδειοι, δεν δίστασαν να προκαλέσουν κλεβοντας από τον καθεδρικο ναο της Τουρ σπανιοτάτα και πανακριβα χαλία του 17ου αιώνα, αφήνοντας πίσω τους ένα γκραφφίτι που έγραφε: "Ω παντοδυναμε θεε, βρες αν μπορείς αυτούς που σε εκλεγαν."

Στα τέλη του 1903, τρία μέλη της ομάδας ενώ εκαναν μια διαρρηξη στην πόλη Αμπεβίλ, αναγκαστήκαν να "καθαρίσουν" ένα μπατσο που τους αντιλήφθηκε. Λίγο καιρο αργότερα, σε μια ενεδρα στο Παρίσι συλλαμβανονται οι δυο. Ακολουθούν μαζικές συλλήψεις και τον Μάρτιο του 1905, 23 μέλη της ομάδας προσαγονται σε δική. Ο Μαρικός Ζακομπ μέσα στο δικαστήριο με μια υπεροχή αγορευση (που ακολουθεί παρακατω) εκφραζει την περιφρονηση του για την προστυχη καπιταλιστικη ηδικη αλλά και το ονειρο και τον αγωνα του για την Αναρχια. Ο Ζακομπ και ο Μπουρ (ως υπευθυνοι για τον θανατο του μπατσου) καταδικαζονται σε ισοβια καταναγκαστικα εργα ενώ 14 άλλα μέλη της ομάδας καταδικαζονται συνολικα σε 100 χρονια φυλακισης.

Το 1925, μετα από μια μεγαλη καμπανια αλληλεγγυης, ο Ζακομπ απελευθερωνεται. Παρεμεινε πιστος στις ιδεες του μεχρι την τελευταια μερα της ζωης του, την 28η Αυγουστου 1954 οποτε αυτοκτονησε παίρνοντας εσκεμμενα οβερντοουζ μορφινης. Οπως τοτε είχαν δηλωσει οι φιλοι του "... ο Ζακομπ δεν αυτοκτονησε από απογνωση αλλά από ηρημ και συνειδητη επιθυμια να αποφυγει την καταπτωση των γηρατειων."

ΔΑΙΜΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

(Τ.Θ.: 31261 / 10035
ΑΘΗΝΑ)

ΙΟΥΝΙΟΣ 1995

η απολογία του Μαριούς Ζακόμπ

Κυριοι,

Τωρα ξερετε ποιος ειμαι ενας εξεγερμενος που ζει απο το προιον των κλοπων του. Επιπλεον, εβαλα φωτια σε αρκετες απο τις επαυλεις που ληστεμα καθως επισης υπερασπισα την ελευθερια μου εναντια σε επιθεση οργανων του κρατους. Παρουσιασα γυμνη μια ολοκληρη ζωη αγωνα και την δετω σαν ζητημα εμπρος στην λογικη σας. Καθως δεν αναγνωριζω σε κανεναν το δικαωμα να με κρινει, δεν επιζητω την συγχωρεση ή την επιεικεια σας. Δεν θα το ζητησω απ' αυτους που μισω και απεχθανομαι. Εισθε ισχυροτεροι, εχετε την δυναμη να με κανετε οτι θελετε. Στειλτε με στις σωφρονιστικες αποικιες ή στην κρεμαλα ...λιγο με νοιαζει. Αλλα πρωτου αποχωριστουμε θα ηθελα να πω ενα τελευταιο λογο.

Αποκαλειτε εναν ανθρωπο κλεφτη και ληστη εφαρμολζοντας την μεγιστη αυστηροτητα του νομου, χωρις ποτε να αναρωτηθειτε αν αυτος ο ανθρωπος θα μπορούσε να εχει γινει κατι διαφορετικο. Υπηρξε ποτε καποιος ευκαταστατος ανθρωπος που να προεβει σε κλοπες; Παραδεχομαι πως δεν εχω υποψη μου καποιον. Ομως εγω που δεν ειμαι ουτε ευκαταστατος ουτε ιδιοκτητης, που ειμαι απλως ενας ανθρωπος που εχει μονο τα χερια του και το μυαλο του για να κρατηθει ζωντανος, επρεπε να πραζω διαφορετικα. Η κοινωνια μου επιτρεπει μονο τρεις τροπους επιβιωσης: την εργασια, την ζητνια και την κλοπη.

*Αυτη καθ'αυτη η εργασια δεν με απδιαζει, αντιθετως με ευχαριστει. Ο ανθρωπος δεν μπορεί χωρις εργασια: οι μυς του και το μυαλο του περιεχουν μια συγκεκριμενη ποσοτητα ενεργειας που θα πρεπει να αναλωθει. Αυτο ομως που με απδιαζει είναι να χυνω τον ιδρωτα και το αιμα μου για ενα μεροκαματο που μου δινεται σαν ελεημοσυνη και που δημιουργει πλουτο ο οποιος στρεφεται εναντιον μου. Με μια κουβεντα, με απδιαζει ο ξεπεσμος στην πορνεια της εργασιας.

*Η ζητνια είναι εξευτελισμος, είναι η αρνηση καθε αξιοπρεπειας. Καθε ανθρωπος εχει το δικαωμα να απολαμβανει το γλεντι της ζωης. Το δικαωμα στην ζωη δεν το ζητνιανευεις, ΤΟ ΠΑΙΡΝΕΙΣ.

*Η κλοπη είναι η αποζημιωση μας, η επανακτηση των αντικειμενων. Αντι να κλειστω σε ενα εργοστασιο -που είναι ιδιο με την φυλακη-, αντι να ικετευσω για αυτα που δικαίωματικα μου ανγκουν, εγω προτιμησα να εξεγερδω και να πολεμησω τους εχθρους μου προσωπο με προσωπο κανοντας πολεμο στους πλουσιους και επιτειδεμενος στις ιδιοκτησιες τους. Φυσικα καταλαβαινω πως εσεις θα προτιμουσατε να υποταχδω στους νομους σας ως ενας πειθηνιος, ασπονδυλος εργαζομενος. Να δημιουργω πλουτο για εσας εναντι ενος γελοιου μισδου και οταν πια το κορμι μου διαλυοταν και το μυαλο μου "νερουλιαζε", να πηγαινα να πεθανω ψυχα σε μια γωνια του δρομου. Τότε εσεις δεν θα με αποκαλουσατε "κυνικο ληστη" αλλα "τιμιο εργαζομενο". Κολακευοντας με θα

μου απονεματε ακομα και "βραβειο εργασιας". Οι παπαδες υποσχονται τον παραδεισο στα κοροϊδα τους. Εσεις εισαστε περισσοτερο συγκεκριμενοι, τους υποσχεσθε ενα κομματι χαρτι. Σας ευχαριστω πολυ για την τοση καλοσυνη, την τοση ευγνωμοσυνη σας κυριοι. Προτιμω ομως να ειμαι ενας κυνικος που συνεδητα γνωριζει το δικιο του, παρα να ειμαι μια κουρδιστη κουκλα.

Απο την στιγμη που αισθανθηκα τον εαυτο μου και την δυναμη μου, στραφηκα στην κλοπη χωρις κανενα δισταγμο. Δεν μοιραζομαι την λεγομενη ηθικη σας που προωθει ως αρετη τον σεβασμο προς την ιδιοκτησια την ιδια στιγμη που δεν υπάρχουν χειροτεροι κλεφτες απο τους ιδιοκτητες. Θεωρειστε τους εαυτους σας τυχερους κυριοι που αυτη η προκαταληψη ριζωθηκε στον λαο κανοντας τον, τον καλυτερο σας μπατσο. Προσεχτε ομως γιατι ολα τα πραγματα εχουν ενα τελος. Οτι οικοδομηθηκε με την πανουργια και την επιβολη, με τα ιδια μεσα θα καταστραφει.

Οι ανθρωποι αλλαζουν μερα με την μερα. Βλεπετε, μαδαινοντας αυτες τις αληθειες και συνειδητοποιοντας τα δικια τους, ολοι οι πεινασμενοι, ολα τα θυματα σας, θα οπλιστουν με λoστους και θα σαρωσουν τα σπιτια σας παρνοντας πισω τον πλουτο που αυτοι δημιουργησαν και που εσεις τους τον κλεψατε. Αν το σκεφτουν καλα, θα προτιμωσουν να ρισκαρουν ανη εσεις να χοντραινετε και αυτοι να στεναζουν μες την φτωχεια. Φυλακη, εξορια, κρεμαλα... τι ειναι ολα αυτα -θα αναρωτηθει ο λαος- συγκρινομενα με μια αθλια ζωη γεματη με καθε λογης βασανα. Ο μεταλλωρυχος που παλευει για το γωμι στα εγκατα της γης χωρις ποτε να βλεπει το φως του ηλιου, μπορεί να πεθανει την καθε στιγμη, θυμα μιας εκρηξης. Ο οικοδομος που σκαρφαλωνει στα γιαπια μπορεί να πεσει και διαμελισθει. Ο ναυτικος που ξερει την μερα που θα σαλπαραει αλλα που δεν γνωριζει αν ποτε θα επιστρεψει. Πολλοι αλλοι εργαζομενοι αντιμετωπιζουν θανασιμες ασθενειες εξαιτιας της δουλειας τους. Εξαντλουν τους εαυτους τους, δηλητηριαζουν τους εαυτους τους, σκοτωνουν τους εαυτους τους δημιουργοντας οσα εσεις καρπωνεσθε. Ακομα και οι υπηρετες σας οι μπατσοι, για ενα κοκκαλο που τους πετατε για να γλυγουνε, συχνα σκοτωνονται στην μαχη εναντια στους εχδρους σας.

Ξεροκεφαλοι μεσα στον στενομυαλο εγωϊσμο σας, παραμενετε σκεπτικοι απεναντι σ' αυτην τη θεωρηση, ετσι δεν ειναι; "Οι ανθρωποι φοβουνται" φαινεται πως λετε. "Κυριαρχουμε πανω τους με τον φοβο της καταστολης. Αν ουρλιαζουν θα τους ριξουμε στην φυλακη, αν κανουνε μια κινηση θα τους εξορισουμε στις σωφρονιστικες αποικιες, αν δρασουν θα τους οδηγησουμε στην γκιλοτινα!" Μεγαλο σας λαθος κυριοι, πιστευτε με. Οι ποινες που επιβαλετε δεν ειναι η "θεραπεια" για τις εξεγερτικες πραξεις. Η καταπιεση δεν ειναι θεραπεια, δεν ειναι ουτε καν καταπραυντικο. Αντιθετως επιδεινωνει την "ασθενεια".

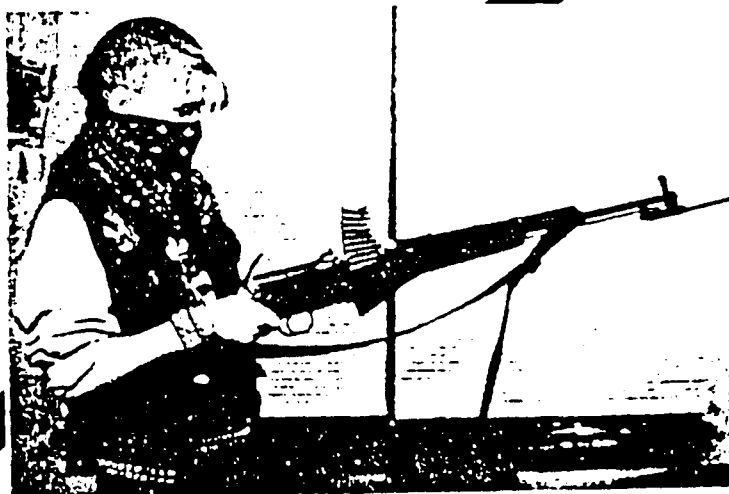
Τα καταπιεστικα μετρα μπορούν μονο να σπειρουν τους σπορους του μισους και της εκδικησης. Ειναι ενας κυκλος θανατου. Απο τοτε που αρχισατε να κοβετε κεφαλια και να γεμιζετε τις φυλακες και τις εξοριες, μππως καταφερατε να αποτρεψετε την εκφραση του μισους; Απαντηστε! Τα γεγονοτα δειχνουν την αδυναμια σας. Απο μερους μου, γνωριζα πολυ καλα πως ο τροπος ζωης μου δεν θα μπορούσε να εχει αλλη καταληξη απο την σωφρονιστικη αποικια ή το κρωμα. Σιγουρα βλεπετε πως αυτο δεν με απετρεψε απο το να δρασω. Αν στραφηκα

στις ληστείες δεν το έκανα για το κέρδος. Ήταν ζήτημα αρχής, ήταν ζήτημα δικίου. Προτίμησα να διατηρήσω την ελευθερία μου, την ανεξαρτησία μου, την αξιοπρέπεια μου ως άνθρωπος παρά να γίνω δημιουργός του πλούτου του αφεντικού μου. Για να το πω πιο ξεκαθάρα, χωρίς ευφημισμούς: **προτίμησα να κλέβω παρά να με κλέβουν.**

Φυσικά και καταδικάζω την πράξη της βίαιης αρπαγής του προϊόντος της εργασίας άλλων ανθρώπων. Μα γι' αυτό ακριβώς εγώ έκανα πόλεμο στους πλούσιους, αυτούς τους ληστες που κλέβουν όσα ανήκουν στους φτωχούς. Κι εγώ θα ήθελα να ζήσω σε μια κοινωνία όπου δεν θα υπήρχε κλέψια. Δεν εγκρίνω την κλοπή, την χρησιμοποιώ μόνο σαν μια αρμοζούσα μορφή εξέγερσης στην πάλη εναντίον στην πιο άδικη μορφή κλοπής: την ατομική ιδιοκτησία.

Για να καταστρέψεις το αποτέλεσμα, πρέπει πρώτα να καταστρέψεις την αιτία. Αν υφίσταται η κλοπή είναι μόνο και μόνο επειδή από την μια μεριά υπάρχει αφθονία και πλούτος και από την άλλη φτώχεια και έλλειψη. Επειδή τα πάντα ανήκουν στους λίγους. **Ο ΑΓΩΝΑΣ ΘΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ ΜΟΝΟ ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΘΑ ΜΟΙΡΑΖΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΤΟΥΣ, ΤΗΝ ΔΟΥΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΟ ΤΟΥΣ... ΟΤΑΝ ΟΛΑ ΘΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΟΛΟΥΣ.**

Ως επαναστάτης αναρχικός έκανα την επανάστασή μου: **ΑΣ ΕΡΘΕΙ Η ΑΝΑΡΧΙΑ...**

παρέκβαση (περί παραγωγικής εργασίας)

Καρλ Μαρξ

Ο φιλόσοφος παραγει ιδεες, ο ποιητης ποιηματα, ο παπάς κυρηγματα και ουτω καθεξης. Ο εγκληματίας παραγει εγκλήματα. Αν προσεξουμε καλυτερα πως σχετιζεται αυτος ο τελευταιος κλαδος παραγωγης με το κοινωνικο συνολο, θα απαλλαγουμε απο πολλές προκαταληψεις. Ο εγκληματίας δεν παραγει μονο εγκλήματα, αλλα και το ποινικο δικαιο και τον καθηγητη που διδασκει ποινικο δικαιο και συναμα το αναποφευκτο συγγραμα με το οποιο ο ιδιος καθηγητης ριχνει στην αγορα τις παραδοσεις του εν ειδει εμπορευματος. Ετσι πολλαπλασιαζεται ο εθνικος πλουτος. Για να μην αναφερουμε την ατομικη απολαυση που παρεχει το χειρογραφο του συγγραματος στον δημιουργο του, οπως μας λειει ενας πολυ αξιοπιστος μαρτυς, ο καθηγητης Ροσερ (ιδρυτης της κλασσικης γερμανικης σχολης της πολιτικης οικονομιας).

Περαν τουτου, ο καθηγητης παραγει ολοκληρη την αστυνομια και την ποινικη δικονομια, κλητρες, δικαστες, δημιους, ενορκους και λοιπα. Ολοι αυτοι οι ετεροκλητοι επαγγελματικοι κλαδοι, που αποτελουν ισαριθμες κατηγοριες του κοινωνικου καταμερισμου της εργασιας, αναπτυσσουν διαφορες ικανοτητες του ανθρωπινου πνευματος, φπαχνουν νεες αναγκες αλλα και νεους τροπους για την ικανοποιηση τους. Και μονο τα βασανιστηρια εγιναν αφορμη για τις ευφρεστερες μηχανικες εφευρεσεις, ενω πληθος τιμιοι χειρωνακτες απασχολουνται στην παραγωγη των σχετικων εργαλειων.

Ο εγκληματίας παραγει μια εντυπωση, εν μερει ηθικη, εν μερει τραγικη, κι ετσι προσφερει μια υπηρεσια στην διακινηση των ηθικων και αισθητικων συγκινησεων του κοινου. Δεν παραγει μονο συγγραματα ποινικου δικαιου, ουτε απλως τους ποινικους κωδικες και τους νομοδετες. Παραγει και τεχνη, ωραιο λογοτεχνια, μυθιστορηματα, ακομη και τραγωδιες, οπως αποδυκνειουν οχι μονο η "Ενοχή" του MULLNER και οι "Ληστες" του Σιλλερ, αλλα και αυτος ο "Οιδιπους" ή ο "Ριχαρδος ο Τριτος".

Ο εγκληματίας σπαζει την μονοτονια και την καθημερινη ασφαλεια της αστικης ζωης. Ετσι την προστατευει απο την τελματωση και προκαλει την ανησυχνη ενταση και την κινητικοτητα, χωρις τις οποιες θα αμβλυνοταν ακομα και η ορμη του ανταγωνισμου. Δινει λοιπον ενα κινητρο στις παραγωγικες δυναμεις. Το εγκλημα αποσυρει απο την αγορα εργασιας ενα τμημα του περιττου πληθυσμου, οποτε μειωνει τον ανταγωνισμο μεταξυ των εργατων, εμποδιζοντας ως ενα βαθμο, την πτωση του μισθου κατω απο ενα ελαχιστο οριο, ενω παραλληλα ο

αγώνας εναντίον του εγκλήματος απορροφά ένα άλλο τμήμα του ίδιου πλούθου. Αρα, ο εγκληματίας αναδύκεται σε μια από εκείνες τις φυσικές εξισορροπώσεις που αποκαθιστούν το σωστό επίπεδο και ανοίγουν μια ολοκληρωμένη προοπτική "ωφέλιμων κλάδων απασχόλησης".

Οι επενεργείες του εγκλήματος στην εξέλιξη των παραγωγικών δυναμικών θα μπορούσαν να αποδειχτούν ως την τελευταία λεπτομέρεια. Οι κλεψίαιες θα είχαν αποκτήσει την σημερινή τους αρτιότητα αν δεν υπήρχαν κλεψίαιες. Η νομισματοκοπία θα έφτανε στην τωρινή της τελειότητα αν δεν υπήρχαν παραχαράκτες. Τέλος, η εφαρμοσμένη χημεία δεν οφείλει στην νοθεία των εμπορευμάτων και στην προσπάθεια ανακάλυψής της, οσα ακριβώς οφείλει και στον ημίονο παραγωγικό ζήλο;

Το εγκληματικό επινόει διαρκώς νέα επιθετικά μέσα για να προσβάλει την ιδιοκτησία, κι έτσι γεννά και νέα αμυντικά μέσα, οπότε επιδρά παραγωγικά στην ανακάλυψη νέων μηχανών. Ας αφήσουμε όμως την σφαίρα του ιδιωτικού εγκλήματος: χωρίς εθνικό εγκληματικό θα μπορούσε να υπάρξει παγκόσμια αγορά; Αραγε, το δέντρο της αμαρτίας δεν είναι ταυτόχρονα και δέντρο της γνώσης, από την εποχή του Αδάμ ως σήμερα; Στον "Μυθό των Μελισσών" ο Μαντεβίλλ (αγγλός οικονομολόγος και σατυρικός συγγραφέας) έχει αποδείξει την παραγωγική δύναμη που διαθέτουν όλα τα πιθανά είδη επαγγελμάτων, αλλά και το γενικό συμπέρασμα όλου αυτού του επιχειρήματος:

Αυτό που ονομάζουμε στον κόσμο μας Κακό, είτε ηθικό είτε φυσικό, είναι η μεγάλη αρχή που μας κάνει κοινωνικά πλάσματα, η σταθερή βάση, η ζωή και το σπρίγγμα όλων των τεχνών και των ενασχολήσεων ανεξαιρέτως. Και την στιγμή που θα έπαυε να υπάρχει το Κακό, η κοινωνία θα ήταν καταδικασμένη να φθαρεί, αν όχι να καταποντιστεί αυτανδρή.

Μονο που βεβαίως, ο Μαντεβίλλ ήταν απειρώς πιο τολμηρός και εντιμότερος από τους φιλισταίους απολογητές της αστικής κοινωνίας.

